

A Képviselőházi Könyvtár katalógus- és raktározási rendszerének fejlődése 1945 előtt

Katalógusok szerkesztése és rendezése, a könyvtári osztályozás kialakítása és fejlesztése, a dokumentumok helyes tárolásának, megőrzésének és igénybevételének ügye — megannyi fontos alapkérdés a könyvtárakban egyenként és együttesen is.

Nemcsak ma, régen is behatóan foglalkoztak a három szakterület problémáival, ugyanakkor a szakirodalom elég mostohán bánik e fontos kérdések feltárásával, a könyvtárakban kialakult katalógusok, szakrendszerek, raktározási mechanizmusok általános vagy speciális összetevőivel, jellemzőivel. Ez is oka annak, hogy az alábbiakban az egyik nagy múltú és ma országos feladatkörű, információs szakközponti funkciókat ellátó szakkönyvtárnak felszabadulás előtti helyzetét a címben jelzett szempontok szerint vizsgálom meg. Az Országgyűlési Könyvtár (régii nevén Képviselőházi Könyvtár) hármas alap pillérének szemügyre vétele a következő okok miatt külön is érdekes (lehet).

1. A könyvtár szervezetenként része volt a parlamentnek, amely a jogi és politikai élet központjának számított. Működése a jelentős személyekhez fűződő kapcsolata, a legfelső állami és politikai szervekhez való közelsége miatt a szakmán kívül is érdeklődésre tarthat számot.
2. A könyvtár katalógusai hagyományos és eltérő jellegzetességeket egyaránt felmutatnak, viszonylag változatos funkciók mellett.
3. A szakrendszer a tizedes osztályozástól eltérő, az országban egyedülálló.
4. A raktározás helyének megteremtése, tervezése Steindl Imre hírneves építész nevéhez fűződik.

Valamennyi ok és tényező a téma részletesebb kifejtését, az Országgyűlési Könyvtár katalógus-, szak- és raktár-rendszerének bővebb ismertetését igényli.

A könyvtár katalógusai

Egy könyvtár állományát, az adott időpontig bármilyen módon beszerzett művek, dokumentumok összességét az olvasóknak és könyvtárosnak egyaránt a katalógusok tárják fel, tükrözik vissza. A katalógizálást, katalógusok készítését egyetlen könyvtár sem mellőzheti, amelynek kötetszáma a folyamatos szaporulat következtében egy bizonyos szintet elér, és amely hatékonyan akarja szolgálni a könyvtárhasználók érdekeit. Ennek felismerését bizonyítja, hogy a Képviselőház Könyvtára nem sokkal megalakulása után, 1873-ban elkészítette első katalógusát („A képviselőház könyvtárában található könyvek betűszerinti lajstroma 1872.” címmel), amely kötet alakban jelent meg és a törvényhozás tagjainak gyorsabb utat biztosított a könyvtár állományához, ugyanak-

kor fontos munkaeszközt jelentett a könyvtárnoknak is. A mai katalógusformákkal (a katalóguscédulák fiókokban, katalógusszekrényekben történő elhelyezése) ellentétben a képviselőház is az akkor kedvelt kötetformában jelentette meg katalógusait: kis helyet foglaltak el, kedvezőek voltak a csoportosítási, tömörítési lehetőségek, és — nem utolsósorban — a használatuk nem volt helyhez kötött.

Az első világháború előtti időszakban — különösen a múlt század utolsó negyedében — a könyvtár rendszeresen adott ki nyomtatott kötetkatalógust:¹ a másodikat 1874-ben, majd 1874-ben és 1875-ben szaporulati, 1876-ban összefoglaló kötetkatalógus jelent meg. Ez utóbbihoz 1880-ban és 1885-ben pótfüzeteket nyomtattak ki, s közben 1882-ben az évi szaporulatról is megjelent egy kötet. 1894-ben összefoglaló katalógust adtak ki az 1866—1893 közötti időszakban beérkezett művekről, s ennek pótkötete 1899-ben került a képviselők (zárt jellegű könyvtár lévén ők voltak az olvasók) kezébe. Ezt követően 1918-ig csak az 1912-es és 1913-as év szaporulati katalógusa jelent meg nyomtatásban. A könyvtár első öt évtizedében kiadott kötetkatalógusokról a következőket mondhatjuk el: a katalógusok vagy egy rövid időszak szaporulati anyagát tartalmazták (1873, 1874, 1875, 1882, 1912, 1913), vagy egy hosszabb időszakot fogtak át a kezdetektől számítva (1876, 1866—1893), illetve ezek több évre szóló pótkötettel lettek kiegészítve (1880, 1886, 1899). A kiadott kötetkatalógusok három fajtáját láthatjuk: egy volt csak betűrendes (1873 első kötete), a képviselői kutatás megkönnyítésére azonban hamar bevezették a szakosított formában összeállított katalógusokat (1873 második kötet, 1875), de legjobban a kettő kombinációja segített a könyvtárhasználat hatékonyabbá tételében. Ilyen kötetek jelentek meg 1873/74-ben, 1876-ban, 1880-ban, 1886-ban, 1866—1893, 1893—1899, 1912-ben és 1913-ban.

A kötetkatalógusoknak komoly hátránya az volt, hogy a rövidebb időszakokra (például egy évre) vonatkozó kötetek a párhuzamos keresés miatt nehézkessé tették a keresett művek áttekinthetőségét. E probléma kiküszöbölése céljából adtak ki időről időre a kezdetekig visszamenőlegesen összefoglaló, összesített kötetkatalógusokat. Az első ezek közül 1876-ban jelent meg, amelyet két pótkötet egészített ki: 1880-ban az 1876-tól megjelent művek, 1886-ban pedig az 1880-tól 1885-ig állományba vett könyvtári dokumentumok feltárása került kötet formában a törvényhozás tagjaihoz. Ismét több kötet forgatása árán lehetett tehát eljutni a kívánt művek megtalálásához. Egy ideig ezek egybekötésével igyekeztek segíteni, majd a képviselőház könyvtári bizottságának határozata során új összefoglaló nyomtatott katalógust készített a könyvtár Küffer Béla szerkesztésében. Ez a munka hat évig tartott, 1894-ben jelent meg és 1893-mal bezárólag felölelte a könyvtár teljes állományát (közel 30 ezer dokumentumot). A kötet, amelynek megjelenése a könyvtári szakirodalomban

¹ Pontos adataik a következők: *A képviselőház könyvtárában található könyvek betűszerinti lajstroma*. 1872. Bp. 1873. *A képviselőház könyvtárában található könyvek szakszerű lajstroma*. 1873—74. Bp. 1874. 136. *Jegyzéke azon könyveknek, amelyekkel a képviselőház könyvtára 1873. december 1-től folyó év július hó 31-ig szaporodott*. Bp. 1874. 34. *A képviselőház könyvtárának címjegyzéke, 1876. évi március 27-én*. Bp. 1876. 181. *A képviselőház könyvtárának címjegyzéke. 1. pótfüzet*. 1880. 2. pótfüzet 1885. Bp. 1880—1886. Pesti ny. 2 db. *A képviselőház könyvtárának betűsoros címjegyzéke. 3. pótfüzet*. 1882-dik évi gyarapodás szeptember hó végéig. Bp. 1882. Pesti ny. 17. *A képviselőház könyvtárának katalógusa. 1866—1893. Bev. Küffer Béla*. Bp. 1894. 881. *A képviselőházi könyvtár katalógusának pótkötete. 1893—1899. Szerk. Küffer Béla*. Bp. 1899. Pesti ny. 886—1457. *A képviselőházi könyvtár 1912. évi szaporulatának katalógusa*. Bp. 1913. Pesti ny. 141. *A képviselőházi könyvtár 1913. évi gyarapodásának katalógusa*. Bp. 1914. Pesti ny. 209.

is élénk — pozitív — visszhangot keltett, betűrendes tárgy- és névmutatóból és egy igen részletesen tudományokra bontott tárgyi katalógusból állt. A tervbe vett éves szaporulati katalógusok kiadásának elmaradása után e katalógusnak is egy pótkötete jelent meg 1899-ben, ez az utolsó hat évi gyarapodást tartalmazta az előzőhöz hasonló módon, amellyel — a képviselők könyvtárhazsárlatának megkönyvítésére — egybekötötték és a betűrendes név- és tárgymutatót az összes (összevont) anyaghoz készítették el (1866—1899). A keresett műveket tehát egy kötetben két helyen lehetett megtalálni.

A kötetkatalógusokon kívül a könyvtár cédulakatalógust is vezetett. Ennek létezéséről első ízben a könyvtári bizottság 1892. március 6-i előterjesztése² tanúskodik, amely háromféle cédulakatalógusról számol be: az egyik betűrendes katalógus csupán az 1885 szeptembere óta beszerzett műveket tartalmazta, a másik betűrendes katalógus az összes könyvtári egészet nyilvántartotta, a harmadik pedig szintén az összes mű alapján készült tudományszakonként és tárgykörönként csoportosított tárgyi katalógus volt. Tehát a Ház könyvtára az összes mőről folyamatosan szerkesztett egy betűrendes és egy szakkatalógust is, amely az összefoglaló kötetkatalógus elkészítésének és az állomány pontos, teljes nyilvántartásának alapjául szolgált, és emellett szükség szerint olyan ideiglenes katalógust is, amely a pótkötetek kiadásához nyújtotta a gyarapodást tükröző adatokat.

Az új Országháza költözés (1902) után tervbe vették a könyvtár újrendezését, amely együtt járt a katalógus, a szakrendszer és a raktári rendszer tervezett fejlesztésével, összehangolásával. E munka elvégzéséig a könyvtár nem látta értelmét új katalógusok kiadásának. 1901—10-ig csak könyvatos, litografált katalógusokat készítettek a képviselők részére, mindössze 20 példányban. Az 1907-es könyvtári bizottsági határozat végrehajtását késve kezdték el: 1910-ben megindult a nagy könyvtárrendezés,³ 1912-ben és 1913-ban 1—1 kötet szaporulati katalógust adtak ki menetközben. A nagyszabású munkálatokat a háború félbeszakította, meghiúsította: a tisztviselők hadbavonultak, a helyén maradó egy segédmunkaerő a legszükségesebb napi teendőknek is csak egy részét tudta elvégezni. A beérkező kötetek, az addigi katalógusok, a széthordott és rendezetlenül hagyott könyvek kaotikus állapotba kerültek: a könyvtár újrendezésének szép tervei, a négy-öt éves befektetett energia hosszú ideig kudarcba fulladtak.⁴

A háború, a forradalmak és a trianoni béke utáni súlyos gazdasági helyzet által előidézett könyvtári vegetáció nem segített az újrendezés és a katalógusok ügyének, noha Nagy Miklós könyvtárigazgató igyekezett a kérdést állandóan napirenden tartani. 1921. december 12-én kérte a könyvtári bizottság döntését, mert — mint jelezte — a régi létszám ellenében (akkor a könyvtár hat tisztviselője és még három fél napidíjas munkaerő vett részt az újrendezési munkálatokban) a könyvtárban csupán három tisztviselő van, „akiket a hivatalos órák alatt teljes mértékben leköt a folyó ügyek intézése”, és a békebeli létszám „teljes igénybevétele mellett is évekre volna szükség, hogy az újrendezés befejezést nyerjen és az új összefoglaló katalógus elkészüljön”. „A bizottság a nagy költségekre való tekintettel” még nem tartotta időszerűnek a

² OK Irattár. A Könyvtári Bizottság előterjesztése, 1892. márc. 6.

³ OK Irattár. A KB jegyzőkönyvei 2. kötet, 1907. dec. 18.

⁴ NAGY Miklós: *A könyvtár története és a katalógus rendszere.* (Az Országgyűlés Könyvtárának katalógusa I. Közjog és közigazgatási jog 1866—1928. Bp. 1929. XVI.)

⁵ KB jkv. 1921. dec. 12. (12. pont)

munka intenzív folytatását, ám hogy „a súlyos anyagi gondokkal küszködő Papp Emil dr. naplószerkesztőn is segítsen”, nevezettet napi 2—3 órát be lehet állítani a kívánt munka újraindítására.⁶ 1922. december 15-én Nagy Miklós ismét kérte a bizottság meghatalmazását az újrendezés folytatásához, aminek „megtörténte után sor kerülhetne a teljes revideált katalógusnak, vagy esetleg az 1912—22. évi gyarapodásnak a kinyomtatására. Ez utóbbi kb. 20 nyomtatott ív terjedelemben 600 ezer korona költséget igényelne.”⁷ A bizottság az újrendezés folytatásához hozzájárult, de „a katalógusok kinyomtatását . . . a nagy költségek miatt” mellőzte.⁸ A könyvtárrendezés ténylegesen 1923. április 15-én indult meg, összekötve az állományrevízióval, amely a — valószínűleg a háború és a forradalmak alatt elveszett — művek felkutatására irányult.⁹ A leltározás érdekében az addigi tárgyi és betűrendes katalógusok mellett új katalógus felállítását vezették be — a könyvtárakban ma is elengedhetetlenül fontos helyrajzi katalógust (ezt a könyvek raktári helyének jelzete szerint vezették), „melynek alapján . . . a könyvtár állománya is állandóan ellenőrizhető lesz”.¹⁰ Könyvtárrendezés, állományellenőrzés és új katalógus szerkesztése külön-külön is jelentős munka, együttvéve hatalmas feladat, mellyel — miként Nagy Miklós panaszolta — nem állt arányban a munkaerő. Rendszeresen a munkában a három könyvtári tisztviselő, a könyvkötő és egy könyvtári altiszt vett részt, az irodai gépirónók a másolási munkákba csak akkor segítettek be, amikor a Ház nem tartott ülést.¹¹ Az újrendezés időigényes, nem ritkán komoly szakértelmet követelő munkálataiból kivette részét Takáts Sándor, a híres történész, a Képviselőházi Könyvtár főlevéltárnoka is, aki „a XVII. és a XVIII. században tartott országgyűlésekről Gyurikovits György által kéziratokban kiadott tudósítások gazdag anyagát tárgymutatóval ellátta és ezzel mint e korszakok legkitűnőbb ismerője a kutatók számára is hozzáférhetővé tette”.¹² A nagy segítségért a könyvtári bizottság jegyzőkönyvben mondott köszönetet Takáts Sándornak.¹³

Több mint egy éves biztató előrehaladás után, 1924. július 1-től a könyvtárrendezési munkálatok leálltak, „mert a könyvtári tisztviselők 50%-os létszámcsökkenése folytán a hivatalos órák alatt a rendezés nem folytatható”, és „a délutáni külön munkáért felszámítható óradíjakra nincs költségvetési fedezet”, még a másolási munkák is szüneteltek a gépirónó kilépése miatt.¹⁴ Az elnök indítványára azonban a sajnálatos helyzet felszámolása érdekében a bizottság határozatilag kimondta, hogy „a legközelebbi költségvetésbe az újrendezés folytatására megfelelő összeg állítandó be”.¹⁵ A következő évben Nagy Miklós újból kérte a könyvtári bizottságot, hogy a gazdasági bizottsággal együtt gondoskodjon a rendezés folytatásához szükséges összegről, és részletesen taglalta az 1914—24. évek gyarapodásáról szóló nyomtatott katalóguskötet várható kiadásának költségeit (40 nyomtatott ív, 1000 példányban kb. 80—100 millió korona). A könyvtári bizottság az újrendezéshez szükséges pénzügyi

⁶ Uo.

⁷ KB jkv. 2. k. 1922. dec. 15. (14.)

⁸ Uo.

⁹ KB jkv. 1923. dec. 13. (11.)

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ KB. jkv. 2. k. 1924. dec. 16. (11.)

¹⁵ Uo.

alapok folyósításával kapcsolatos intézkedéseket elnöki hatáskörbe utalta, az elkészülő katalógus kinyomtatásához pedig — a következő költségvetési évre vonatkozóan — hozzájárult.¹⁶ Erre az időre elkészítették az A1 (Könyvészet), A2 (Lexikonok, szótárak) és A3 (Szépirodalom) szak teljes revízióját, elvégezték az újjárendezés munkálatait és feldolgozás alá vették az A4 (Évkönyvek, folyóiratok) és B1 (Törvények, rendeletek) szakot. Fenti okok miatt azonban „ismét bizonytalan időre tolódik ki a könyvtár végleges rendjének és vele kapcsolatban az új, teljes szakkatalógus elkészítése”.¹⁷

A félbeszakított könyvtárrendezési munkálatok 1926 októberében indultak meg ismét, de a folyamatosságot a rendelkezésre álló pénzügyi fedezet alacsony volta és betegségek is zavarták.¹⁸ Ennek ellenére megtörtént a folyóiratok rendezése és a Ház felosztása után az egyik legfogalmasabb szakot, a közjog és közigazgatás — B6 — vették munkába. Ehhez két hónapon át a házelnök engedélyével igénybe vették a képviselőházi irodák összes gépíró-nőjének a segítségét.¹⁹ A rendezési munkák mellett 1927 februárjában elhatározták, hogy még abban az évben kinyomatják az 1914—26-ig beérkezett művek gyarapodási katalógusának egy részét, amelyre 6 400 pengőt biztosított a Ház.²⁰ A könyvtári bizottság a felsőház megalakulására tekintettel a megjelenő katalóguskötet példányszámát ezerről ezerötzszázra módosította.²¹ Létszámhiányok és a pénzügyi fedezet elégtelensége következtében a munka lassan haladt, s így az 1927-re tervezett kiadás nem valósulhatott meg, a B6-os szak elkészülésének újabb határidejét 1928. márciusra tűzték ki.²²

A közjog és közigazgatási jog újrendezése során a könyvtári bizottság megváltoztatta azt az álláspontját, hogy az 1914-től beérkezett művek gyarapodási katalógusát adja ki, ehelyett „a rendkívül fontos szak önálló, teljes katalógusának kinyomtatását” rendelte el, amely a kezdetektől (1866) 1928-ig tartalmazza a B6-os szak anyagát.²³ A bizottság 1928. májusi ülése idején ez a katalógus már a nyomdai munkálatok alatt állt. Ugyanazon ülésen a bizottság végleg elvetette az utolsó kötetkatalógus megjelenése (1913) óta bekövetkezett gyarapodási katalógus kiadását és Nagy Miklós igazgatónak valamint Pekár Gyulának, a könyvtári albizottság elnökének javaslatára — aki a külföldi nagy könyvtárak példájára hivatkozott — úgy döntött, hogy fontossági sorrendben az egyes szakok teljes anyagát jelenteti meg a könyvtár alapításától 1928-ig számítva.²⁴ Ennek értelmében először a közgazdasági szak (B8-as) állománya kerülne sajtó alá, ezt követően folyamatosan a publicisztikával és földrajzzal kiegészített történelmi szakok, a fennmaradó nyolc jog- és államtudományi, végül pedig az A-val jelölt általános szakok kötetkatalógusaival fejeződne be a könyvtár összállományát magában foglaló, tudományszakonként csoportosított szakkatalógus kiadásának nagy vállalkozása.²⁵ Az elképzelés nem volt rossz, megvalósítását a könyvtári bizottság határozattal is emelte, a tervből azonban nem lett valóság. A közjog és közigazgatási jogi szak — némi késés-

¹⁶ KB jkv. 1925. dec. 17. (11.)

¹⁷ Uo.

¹⁸ KB jkv. 1927. febr. 24. (11.)

¹⁹ Uo.

²⁰ Uo. (12. pont)

²¹ Uo.

²² KB jkv. 1927. dec. 14. (10.)

²³ KB. jkv. 1928. máj. 24. (5.)

²⁴ Uo.

²⁵ Uo.

sel — 1929 áprilisában jelent meg, a közgazdasági szak (B8) elkészülését 1930 decemberére tervezték,²⁶ de kiadása személyi okok (betegségek), a gazdasági válság hatására redukált létszám miatt és mert a korábban elajándékozott Ghyczy-gyűjtemény időközben visszaszerzett részének gazdag közgazdasági anyagát is bele akarták dolgozni a kiadásra kerülő katalógusba, halasztást szenvedett.²⁷ Végül is ezer példányban 1932-ben jelent meg.²⁸ És noha a két megjelent vaskos kötetkatalógusnak belföldön és külföldön is nagy sikere volt (Nagy Miklós jelentésében beszámolt a kedvező angliai, amerikai és németországi fogadtatásról²⁹) s — Almásy László házelnök szerint — „a könyvtár használhatóságát nagyban elősegítő katalóguskötetek méltó reprezentánsai a magyar kultúrának”,³⁰ és „újabb bizonyága a magyar parlament áldozatkészségének és kulturális fölényüknek”³¹, kiadásukra „nehéz időkben” került sor. A Ház elnöke és a könyvtári bizottság erre való tekintettel jónak látta leszögezni: „a történeti szakok katalógusának közrebocsátását elvileg helyesli, de ... nehéz viszonyok között ... a végleges intézkedést függőben óhajtja tartani”.³² 1932 decemberében — amikor is költségvetési fedezet egyáltalán nem remélhető — a könyvtárigazgató sem mondhat mást a bizottság ülésén: „a könyvtári hivatal megteszi a szükséges intézkedést a történelmi szakok, C1, C2, C3 és C4 katalógusának előkészítő munkálataihoz”.³³ Egy év múlva Nagy Miklós jelentette a könyvtári bizottságnak, hogy a történeti szakok feldolgozásának felével elkészültek és jelzi, hogy újabb egy év leforgása alatt kéziratban elkészül a jelzett négy szak teljes címjegyzéke is, a gazdasági viszonyok miatt azonban még semmiféle előterjesztést nem tett.³⁴

1934 decemberében a történeti szakok kiadása ismét a könyvtári bizottsági ülés napirendjén szerepelt. Az igazgató részletesen ismertette az egyes szakok terjedelmére és kinyomtatási költségeire vonatkozó számításait: eszerint a négy szak kiadása 1000 példányban összesen 21 553 pengőt igényelne. Nagy Miklós azt javasolja, hogy a történeti katalógust két kötetben adják ki, először a C1 (Világtörténet) és a C3 (a külföldi országok története) összevont anyagát (költségkihatása 13 798 pengő), a következő évben pedig a C2 (magyar történelem) és C4 (publicisztikai, politikai irodalom) együttes anyagát (kb. 7 ezer pengő), hogy a költségek ne egy költségvetési évet terheljenek.

A könyvtári bizottság határozatot hozott a C1-es és C3-as szakok együttes kiadására és felkérte az elnököt, hogy „a szükséges fedezetről a folyó költségvetési évben várható megtakarításokból gondoskodni szíveskedjen”.³⁵

Az országgyűlési ciklus befejeződése miatt Almásy László házelnök (aki a könyvtár működésének egyik leghatékonyabb támogatója volt) már nem tudott fedezetet biztosítani a katalógus megjelentetéséhez. Az új elnök Sztranyavszky Sándor ugyan biztatóan kijelentette, hogy „a könyvtár katalógus nélkül nem töltheti be hivatását”, és ígéretet tett a szükséges pénzüsszegek „legközelebbi hónapokban” való előteremtésére,³⁶ de már nem bizonyult olyan

²⁶ KB jkv. 1929. dec. 11. (11.)

²⁷ KB. jkv. 1930. dec. 11. (10.)

²⁸ KB. jkv. 1932. dec. 11. (10.)

²⁹ KB jkv. 1932. máj. 19. (7.)

³⁰ Uo.

³¹ KB jkv. 1932. dec. 11. (10.)

³² Uo. 1932. máj. 19. (7.)

³³ Uo. mint 28. sz. jegyzet

³⁴ KB jkv. 1933. dec. 15. (12.)

³⁵ KB jkv. 1934. dec. 12. (12.)

³⁶ KB jkv. 1935. dec. 13. (16.)

bőkezű mecénásnak. Mindenesetre ígérte, hogy év múlva a történelmi katalógus kéziratban való elkészülése után, ha nem is teljesítette, de általánosságban ismét megújította.³⁷ Ugyanígy járt el a következő évi könyvtári bizottsági ülésen,³⁸ 1937 decemberében anélkül, hogy évek alatt bármi is történt volna a katalógusok kiadásának költségfedezete ügyében. Az elnöki székben Sztranyavszkyt felváltó Darányi Kálmán volt miniszterelnök is csak egy korlátozott ígérteig jutott el: „határozatot azonban ez ügyben nem óhajt addig, amíg a költségvetési év le nem zárult”.³⁹ Miután határozatot csak a bizottsági ülésen lehetett hozni, az pedig a gyakorlat szerint év végén decemberben ült össze, a költségvetési év nyáron történő lezárulásával ismét lomtárba került a kérdés, és Darányi rövid egyéves működése alatt már szóba sem kerülhetett. 1939-ben pedig kitört a II. világháború, amely az ennél jelentősebb és nagyobb méretű vállalkozásokat is derékba törte. A bizottság 1939. december 1-i ülésén Nagy Miklós hiába fejtette ki immár sokadszor, hogy „a könyvtári hivatal... az utóbbi években ismételt ígéretet kapott arra, hogy a Ház költségvetési hiteleiből megtakarított összegből megfelelő tétel fog rendelkezésre bocsáttatni,” ő is világosan látja: „most ... még kevesebb kilátás van rá, hogy a háború tartama alatt ez a rendkívül gazdag és értékes anyag illetőleg ennek címjegyzéke kinyomassék”.⁴⁰ A bizottság már nem is foglalkozott a napirendi ponttal tovább, a történelmi katalógus pedig sohasem került kiadásra.

A kötetkatalógusok szerkesztése, kiadása, sorsa tehát így végződött. A háromféle cédulakatalógus (a betűrendes, a szak- és helyrajzi) készítése, „karbantartása” természetesen tovább folytatódott, hogy — a kötetkatalógusok elavulása után — majd ők töltsék be a könyvtári állomány feltárásának és a használat legfőbb segédeszközének funkcióját.

Megjegyzendő még, hogy a vizsgált időszakban a könyvtárnak még nem volt külön folyóirat-katalógusa. Az újságok, folyóiratok és egyéb periodikák címei a könyvekkel együtt a kötetkatalógusokban és a cédulakatalógusokban betűrend, szak és helyrajzi szám szerint foglaltak helyet.

A szakrendszer kialakulása és fejlődése

Az állomány mennyiségi növekedése, a dokumentumok téma szerinti megkeresésének természetes felhasználói igénye miatt a könyvtárak valamilyen osztályozási rendszer bevezetésére kényszerülnek, amely egyben a szakkatalógus felépítésének az eszköze is. A múlt században a könyvtári szakrendszerek általában a tudományok valamely filozófiai rendszerén alapultak. A Ház könyvtárában a szakrendszer kezdetben a magyar felsőoktatás tudományszakjainak fogalmi rendszerezéséhez hasonlított, ezt láthatjuk már az 1873—74-es nyomtatott katalógusban is, amely 13 főcsoportba sorolta a műveket:⁴¹

- I. Magyarországi törvények és rendeletek
- II. Törvényhozási naplók és irományok
- III. Jog- és államtudományok
- IV. Történelem

³⁷ KB jkv. 1936. dec. 18. (11.)

³⁸ KB jkv. 1937. dec. 10. (13.)

³⁹ KB jkv. 1938. dec. 16. (11.)

⁴⁰ KB jkv. 1939. dec. 1. (11.)

⁴¹ A képviselőház könyvtárában található könyvek szakszerinti lajstroma 1873—4. Bp. 1874. 136.

- V. Alkalmi művek, röpiratok
- VI. Politikai napi- és hetilapok
- VII. Földrajz és statisztika
- VIII. Enciklopédiák, szemlék és különféle folyóiratok
- IX. Vallás és bölesészet
- X. Újkori remekírók, szépirodalom
- XI. Ó- és középkori remekírók és fordításaik
- XII. Vegyesek
- XIII. Kéziratok

A főcsoportokon belül alcsoportokra tagolódtott a szakrendszer, mely számos következetlenséget mutat. A közgazdaságtan és politika például a II. Jog- és államtudományokon belül egy-egy alcsoport, de a főcsoportok elkülönülése is több helyen vitatható: az I. és részben a II. is összefügg, illetve a III. főcsoport alá tartozik, a folyóiratok szak (a VIII. főcsoportban összeházasítva az enciklopédiákkal) valójában a VI-hoz áll közelebb, a földrajz és statisztika egybekapcsolódása, a X. és XI. szakok mesterséges elkülönítése sem nevezhető tudományosnak. Így tehát a következetlen könyvtári gyakorlat is szerepet kapott a szakrendszer kialakításában (az 1876-os és 1880, 1885-ös pótlások még az előbbi felosztást követték). Mindenesetre ez volt az az alap, amelyet a későbbiekben ésszerűsítettek, s az 1888-ban kiadott, Ottó Hartwig-féle szakrendszer ismeretében — onnan egyes elemeket átvéve — továbbfejlesztettek úgy, hogy attól lényegesen eltérő, a tudományok differenciálását és a gyakorlati követelményeket egyaránt figyelembe vevő, önálló szakrendszer jött létre az új Országházba költözés utáni időkbén (1914-ig). Az 1894-ben kiadott összefoglaló kötetkatalógus a következő felépítésű szakrendszert tartalmazta:

Jog- és államtudomány (B)

- B1 Törvények, rendeletek, parlamenti nyomtatványok
- B2 Jogi lexikonok, gyűjteményes művek
- B3 Politika, jogböleselet és jogtörténet
- B4 Magánjog, kereskedelmi és váltójog
- B5 Büntetőjog
- B6 Közjog és közigazgatás
- B7 Nemzetközi jog
- B8 Nemzetgazdaság és pénzügy

Történelem (C)

- C1 Egyetemes történet
- C2 Magyar történet
- C3 Külföldi történet

Földrajz és statisztika (D)

Kézikönyvek, irodalom, folyóiratok (A)

- A1 Könyvészet
- A2 Szótárak, enciklopédiák
- A3 Irodalom és röpiratok
- A4 Folyóiratok

Eszakokon belül római és arab számok, valamint a kis ábécé (szimplán és kettőzve) felhasznált betűi segítségével felsorolhatatlan mennyiségű alcsoportra tagolódtott a szakrendszer.⁴² Az ésszerűsítések könnyen felfedezhetőek. A régi

⁴² A képviselőház könyvtárának katalógusa 1866—1893. Bp. 1894. Pesti Könyvnyomda R. T. XX—XLVIII.

(1873/74-es) I. és II. szak az állam- és jogtudományok része lett, az alkalmi (V.), vegyes (XII.) és kéziratok (XIII.) művek a megfelelő tudománycsoportba kerültek, különválasztották az enciklopédiákat a folyóiratoktól (melyekhez a külön fel nem tüntetett napilapok kerültek), egységes szakot kapott a régi X. és XI. csoport is, a közigazgatás elkerült a politikától a közjoghöz (B6-ba), a nemzetközi jog a jogbölcslelettől stb. Milyen hasonlóságot fedezhetünk fel a Hartwig-féle rendszerrel? Ottó Hartwig, aki 1878-tól 98-ig a hallei egyetemi könyvtár vezetője volt, 1888-ban jelentette meg idealista filozófiai alapon felépített könyvtári szakrendszerét.

A Hartwig-rendszer 20 főszakból áll, amelyeket a nagy ABC betűivel jelölt, az osztályokat kisbetűvel, az alsztályokat római, a szakokat arab számokkal. A könyvészet és általános művek osztálya A-val jelölve állt az élen, majd sorban következtek: három nyelvtudományi osztály (B. C. D.), kilenc szellem-tudományi (E—N.), egy földrajzi (O.) és hat természettudományi (P—U.) főosztály.⁴³ A Küffer Béla könyvtárnok által szerkesztett 1894-es katalógus is — mint láttuk — az ábécé nagybetűit használja a főcsoportok, kisbetűit, római és arab számaikat pedig az alcsoportok, szakok jelölésére. Hasonlóság az egyes betűk, számok alkalmazásánál és az A-szakok jelölésénél mutatkozik, de a továbbiakban teljes eltérést észlelünk (B—C—D. szakok) a Ház könyvtárának gyűjtőköre, funkcióbeli különbözőségei és belső sajátosságai, tapasztalatai, gyakorlatai miatt (az 1873—74-es katalógus szakrendszerének fentiekben ismertetett beosztása — mint erre kitértünk — módosul ugyan, de az alapok innen származnak, holott ez jóval megelőzte a Hartwig-féle rendszer megjele-nését).

A szakrendszer továbbfejlesztése — miként az előző részben tárgyalt szakka-talógusok kérdése is — szorosan összefüggött a könyvtár újrendezésével. A könyvtár újrendezése az 1902-es nagy költözködés után vált szükségessé, amelynek keretei között egy véglegesen kialakított jó szakrendszerrel össz-hangban akarták megoldani a könyvek elhelyezését (raktározását) a könyvek gyors kikeresése és a raktári férőhely minél gazdaságosabb kihasználása érde-kében. Az újrendezést megelőzően más könyvtári rendszereket is megvizsgáltak, de a könyvtári bizottság a Hegedüs Lóránt bizottsági tag által javasolt Dewey-féle decimális rendszer helyett⁴⁴ Fülöp Áron könyvtárvezető ún. „magazín-rendszer”-javaslatát fogadta el 1907-ben, előbbi megvalósítására a poli-tikai helyzet, személyi változások, s főleg amiatt nem kerülhetett sor, mert az önállóan kialakult egyedi rendszerről való áttérést már ebben az időben is nehéznek tartották. Több éves szünet után kezdődhetett el a munka, és 1916-ra a könyvtár megalakulásának 50 éves jubileumára tervezték a befejezést. Végül is az újrendezés során a régiből átvették változatlanul a négy főcsoportot: a jogtudományt (B.), a történelmet (C.), a föld- és néprajzot (D.) és az A. jel-zésű főcsoportot (könyvészet, irodalom stb.), csak bizonyos alcsoportokat vál-toztattak meg. A B3 szakban önálló csoportot kapott a szociológia (a politika és a jogbölcslet mellett), a jogtörténetet innen beolvastották a magánjog és közjog történetébe. A B6-ból az egyházjogot és -politikát kiemelték és az egyéb szakokba szétszórt vallástörténettel és teológiával együtt új főszakot

⁴³ GULYÁS Pál: *A bibliográfia kézikönyve I. köt.* Bp. 1941. 515—516.

⁴⁴ Nagy Miklós könyvtárigazgató írja 1929-ben — a már idézett könyvtártörténeti írá-sában — a decimális rendszerre való áttérés kérdéséről: „a Hegedüs Lóránt által már 1904-ben ajánlott decimális rendszer ... a tudományokra tekintet nélküli merev, Procrustes-ágszerű kereteivel ... bizonyos fokú előnye mellett sem mutatkozott könyvtárunkra kívánatosnak”.

létesítettek, a B9-et, a földrajzi és más szakokban kallódó statisztikai művekből pedig a B10-es szakot. Új szakot állítottak fel a szépirodalomtól elvont politikai és röpirat-irodalom számára is, A5-ös jelzéssel. A bővített és újonnan kialakított szakrendszer tervezetét jóváhagyásra az egyes tudományterületek szakértőinek is bemutatták (pl. Concha Győző egyetemi tanárnak, Földes Béla egyetemi tanárnak stb.). Az 1912-es könyvtári katalóguskötetben a fentiek szerint épült fel a szakrendszer. Az 1913-as kötetben újabb módosításokat észlehetünk: az A5-ös Publicisztika. Politikai szónoklatok. Röpiratok szakot a Történelem főszakba sorolták C4-es jelzettel, és az A5 megszűnt; az A jelű szakok — a szakok eddigi fontossági sorrendje helyett — a szakrendszer végéről annak elejére kerültek, s az A4-es Évkönyvek. Folyóiratok szak kiegészül a napilapokkal, cím-, név- és naptárakkal is. 1914-ben a háború kiterésének évében, amikor az újrendezés befejezéséig már csak egy-két év volt hátra, a szakrendszer felosztása tehát az alábbi képet mutatja:

Általános tartalmú szakok (A.)

- A1 Könyvészet
- A2 Szótárak, lexikonok
- A3 Szépirodalom, bölcsélet
- A4 Évkönyvek. Cím-, név- és naptárak. Folyóiratok és napilapok

Jog- és államtudományok (B.)

- B1 Törvények. Országgyűlési nyomtatványok. Rendeletok és döntvények
- B2 Jog- és államtudományi lexikonok. Gyűjteményes és vegyes tartalmú jog- és államtudományi művek
- B3 Szociológia. Politika. Jogbölcsélet
- B4 Magánjog
- B5 Büntetőjog
- B6 Közjog és közigazgatási jog
- B7 Nemzetközi jog
- B8 Közgazdaságtan és pénzügytan
- B9 Egyházjog. Egyházpolitika
- B10 Statisztika

Történelem (C.)

- C1 Ókori és egyetemes történelem
- C2 Magyar történelem
- C3 Külföldi történelem
- C4 Publicisztika. Politikai szónoklatok

Föld- és néprajz (D.)

- D. Föld- és néprajz. Úti kalauzok. Útleírások. Térképek

Az Országgyűlési Könyvtár (ezt az elnevezést a Képviselőházi Könyvtár 1927-től egyre gyakrabban használta, 1949-től pedig véglegesen) szakrendszerének képe megközelítőleg már 1914-re, az újrendezés tervezett befejezése előtt kialakult. Ekkor hiányzik még az A5-ös szak, nincs bontva a D. szak, és az új betűvel (E.) jelzett nagy főcsoport megjelenése sincs a láthatáron. A mai B. 8. K. (Marxizmus. Szocializmus. Kommunizmus.) csak a II. világháború után fejlődött önálló szakká, de valójában mint alszak már az 1913-as katalógusban is szerepelt a B. 8. II/C. alatt (részleteiben pedig majd az 1932-es B. 8-as katalógus vastkos kötetében).

Az előző fejezetben részletesen láthattuk a háborús és a forradalmi éveknek az újrendezésre gyakorolt káros hatását, valamint a 20-as évek gyötrelmes újrendezési kísérleteit, a nagy munka többszöri elakadását, leállítását és

folytatását is, így itt erre már nem térek ki. Ezen újrendezési munkák alatt 1932-re vált véglegessé (a B.8.K. szak kivételével) a könyvtár önálló egyedi szakrendszere, amely a Hartwig-féle német könyvtári szakrendszerrel néhány vonatkozásban rokon, de attól eltérően — a már ismertetett módon — fejlődött ki. 1914-hez viszonyítva a szakrendszeren a következő változások mentek végbe, amelyeket az 1929-ben megjelent B6-os katalóguskötet (Közjog és közgazgatási jog) egyértelműen érzékeltet:

Általános tartalmi szakok (A)

A1: változatlan.

A2: változatlan.

A3: itt nagyobb változás történt. A filozófia elvált a szépirodalomtól és A5-ös jelzettel új önálló szakot alkotott. Ugyanakkor az A3-as szépirodalom szak kibővült az irodalomtörténet és a nyelvészet anyagával (az A3-as szak bővülése az 1922-ben bevezetett kötelepéldány-törvény következtében nem véletlen).

A4: változatlan.

A5: Bölselet (új önálló szak).

Jog- és államtudományok (B.)

B1—B10: A fő felosztást tekintve a jogi szakok változatlanok maradtak, módosítás az alcsoportosítások bővítésében, új fogalmak, témák részletezésében figyelhető meg (különösen a kiadott B6-os szaknál).

Történelem (C.)

Ugyanaz érvényes, mint a jogi szakoknál.

D. szak: szintén változatlan maradt.

A következő katalóguskötet megjelenéséig (1932) újabb változások, módosítások történtek, amelynek során az egyes szakok és alszakok belső felépítésének részletes felosztása, bővítése és finomítása is megtörtént (hatalmas munka volt ez különösen a legnagyobb szak, a B8-as közgazdasági szak kinyomtatása előtt, amelynek részletes bontása a kötet elején 62 oldalt vesz igénybe.⁴⁵ A könyvtár állománya különösen 1922-től gyorsabb ütemben nő, a gyűjtőkör általánossá fejlődése is némi változásokat követel a szakrendszerben, ezek a kidolgozott főgyűjtőköröket (jog és történelem) nem érintik:

Ismét változást észlelünk az A3 szakban, amelyben az irodalom és nyelvészeti tudományok mellett a művészetek története is helyet kapott. A B. és C. szakok változatlanok maradtak, a D. szakot viszont tovább bővítették és két részre tagolták:

Föld- és néprajz (D.)

D1: Föld és néprajz. Útikalauzok. Útleírások.

D2: Térképek.

A térképek külön szakba helyezése nemcsak a visszakeresés gyorsaságát segítette, de könnyítette a kezelési, tárolási problémák megoldását is (raktári elhelyezése is elkülönítve történt). A fentiekén kívül még egy nagy változás: új fő szakot hoztak létre a természettudományok számára E jelzettel. Erre azért került sor, mert a társadalomtudományi gyűjtés elsődlegessége nem zárta ki a jelentősebb természettudományi anyagok, illetve a határtudományokba tartozó művek beérkezését, különösen a kötelepéldányok egyre fokozódó beözlése következtében.

⁴⁵ Országgyűlés Könyvtárának katalógusa. Közgazdasági és pénzügyi irodalom. Bp. 1932. XV—LXXVI.

A könyvtár szakrendszere, amely Nagy Miklós szavai alapján „egészen önálló, egyidős a könyvtárral, s a gyakorlat, s a tudomány igényei szerint szervezen nőtt és változott, míg mai formáját elérte”,⁴⁶ 1932-re valójában végleges formát öltött.⁴⁷ A „végleges” forma természetesen a szakrendszer fő vázára, a 22 főszak (5 általános tartalmú, 10 jogi, 4 történelmi, 2 földrajzi, 1 természettudományi) kialakulására, változatlan felépítési rendszerének fennmaradására vonatkozik és nem az alsoportok, alszakok és legkülönbözőbb témák és fogalmak állandóságára. A 30-as években is, a történelmi szakok rendezésekor és a többi szakoknál is a társadalmi élet változását és a gyakorlati életet követő sok-sok apró változtatást, módosítást hajtottak végre, de mindig a sajátosan kialakult szakrendszer keretei között. E változtatások a társadalomtudományi műveket gyűjtő könyvtár rugalmas szakrendszerének természetes, a szüntelenül mozgásban levő, fejlődő tudományokhoz kötődésnek, a könyvtári szolgálat hatékonyabbá tételének pedig elkerülhetetlen velejárói.

Mai szemmel nézve a több mint fél évszázados fejlődés alatt kialakított sajátos, a decimálistól eltérő szakrendszert, a következőket mondhatjuk még el:

— A felépítése, csoportosítása nem következetes. Ez a jogtudományi (B.) szakoknál feltűnő, amelyek között nem oda tartozó tudományágak is szerepelnek mint a jogtudomány részei. Ilyen a B3 szakban alszakként szereplő politika és szociológia, a B8 közgazdaság, a B9 alatt szereplő egyházpolitika, vallástörténet, hittudomány és a B10 statisztikai szak egésze is. E tudományok külön betűjellel ellátott szakot igényeltek volna.

— A decimálistól eltérő rendszer (a Ház könyvtára belső, zárt jellege ellenére egyre inkább kénytelen volt befogadni a szélesebb nyilvánosságot is) használata több gondot jelentett a decimálishoz szokott olvasónak és a könyvtárak egységesítésében a későbbiek folyamán.

— A szakok bővítése és új fogalmak beépítése csak korlátozottan lehetséges, egy bizonyos szinten túl a bővítés a szakrendszer egységét veszélyezteti, mert a kompromisszumos következetlenségek a fő- és alfogalmak korábbi rendszerét logikailag felbomlasztják.

Mindezek ellenére megállapíthatjuk, hogy a könyvtár egyedi szakrendszere a korabeli tudományos szintnek megfelelő, a bel- és külföld által elismert jó szakrendszer volt, amely funkcióját a követelményekhez igazítva látta el.

A raktári rendszer változásai

Míg a jó katalógus a könyvtár használatának nélkülözhetetlen eszköze, a raktár a könyvtári dokumentumoknak, a szellemi kultúra jelennek és jövőnek való tartós megőrzésének fontos könyvtári részlege. A jó raktár nemcsak a raktározott dokumentumok hosszú távú mennyiségi és minőségi megőrzésére képes, hanem azok rendszerezett tárolása folytán elősegíti a könyv vagy periodika gyors kikeresését, a használatbavétel megkönnyítését is. A jól funkcionáló raktári rendszer ezért feltételezi a könyveket befogadó, kifejezetten a célnak megfelelő raktárhelyiségek igénybevételét, az állomány raktári elhelyezé-

⁴⁶ NAGY Miklós: *I. m.* XXII.

⁴⁷ Ez a szakrendszer — a B8 közgazdasági kötetkatalógusból is jól látható — magában foglalta az 1945 után kialakított B8K szakot is, mint a B8-as szaknak egy fontos részét (F. Szocializmus, kommunizmus és a vele összefüggő kérdések), amelynek kiemelésével és kibővítésével később új szakot képeztek.

sének összhangját a katalógusrendszerrel, az ezeket jól ismerő raktárkezelő személyek gondos és tudatos tevékenységét, és mindemellett természetesen még sok (helykihasználási, tűzbiztonsági, könyvmozgatási stb.) követelmény biztosítását, megtartását.

A Ház Könyvtára — ismerve a kezdeti helyiségviszonyokat — sokáig raktár nélkül, kényszermegoldásokkal tengődött. Többszöri költözés után 1873-ban került a könyvtár a Sándor utcai képviselőház épületébe, amelynek 1866-os építésekor könyvtárra egyáltalán nem is számítottak. A helyviszonyok szűkös volta, a zsúfoltság meghatározta a „raktári rendet” is: Küffer Béla írta összefoglaló katalógusának Tájékoztató című előszavában:⁴⁸ „A könyvtártn elmélete szerint is az eszményi fölállítás” az lenne, „ha a könyvek úgy állítatnák föl, amint itt a tárgyi katalógusban össze vannak szedve”. A valóság jelzői ehelyett a zsúfoltság, szétszórtság, a könyvek kényszerűen rendezetlen elhelyezése kulcsos szekrényben, szekrény és asztal tetején. A helyszűke ellenére is igyekeztek azonban a könyveket úgy elhelyezni, hogy megtalálhatók legyenek: ezért az akkor 16 szakcsoport szerint szakonként, betűrendben tárolták őket. A korabeli tájékoztató útmutatása alapján a könyvek kikéréséhez nem kellett egyéb, mint „a szerző neve, utána röviden a tárgy, vagy ha szerző nincs, az a jegyszó, mely a katalógusban vastagabb betűkkel áll a czím elején, és aki a könyvtáros dolgát nagyon meg akarja könnyíteni, hozzáírja azt a jelzést, mely a lapfejekon zárjelben áll, például: Zlinszky, magánjog B.4.”⁴⁹ Ebben az időszakban még nincs a főszaak utáni sorszám (helyrajzi szám) feltüntetve a könyveken, s a betűrend szerinti keresés bizony nehézkes és lassú volt.

A raktározási helyzet csak az új Országházba történő költözés után javulhatott, amikor a könyveket megfelelő nagyságú, hőmérsékletű, világítású, fapalcookkal és -állványokkal felszerelt raktárhelyiségekben helyezték el, még mindig betűrendben. A már említett újrendezés, a szakrendszer és a katalógusok fejlesztése a raktári rendszer változását is magával hozta. A könyvek rohamos szaporodása miatt 1907. december 18-án a könyvtári bizottság az elhelyezés kérdésében a régi alfabetikus rendszer helyett a raktárrendszer mellett foglalt állást,⁵⁰ hogy „a tér kihasználását jobban biztosító, szemre is tetszetősebb, de főleg a könyvek kikeresését és elhelyezését jelentékenyen meggyorsító... modernebb rendszerre térjen át”.⁵¹ Az újrendezés során — 1910-et követően — rátértek a szakok szerinti raktározásra, a könyvek raktári helyszámmal és címkével való ellátására, amely hosszú komoly munka során valósulhatott csak meg. Az 1912-es és 1913-as szaporulati katalógusból „hiányzik még a raktárrendszer által megkívánt számozás, mivel ez ideig az egész anyagon még nem volt keresztülvihető”.⁵² A háború itt is megakasztotta a munkálatokat, amelyek az újrendezés megkezdése előtt 1920-ban ismét megindultak (1920—1922 között történt meg „négy szaknak áthelyezése”, amikor „30—32 ezer kötet cserélt helyet”⁵³ az új raktárrendszer mielőbbi befejezése érdekében) és később az újrendezéssel összekapcsolva folytatódtak. 1929-ben végre befejezett tényként említi Nagy Miklós igazgató a raktári rendszer kialakítását: „a könyvanyag a korábbi alfabetikus sorrend helyett minden tudománycsoportban külön kezdődő számozással, a térkihasználást, áttekinthetőséget és a könnyű

⁴⁸ A Képviselőház Könyvtárának katalógusa 1866—1893. Bp. 1894. XVII.

⁴⁹ Uo. XIX. p.

⁵⁰ NAGY Miklós: I. m. XVI.

⁵¹ A Képviselőházi Könyvtár 1912. évi szaporulati katalógusa. Bp. 1913. III.

⁵² Uo. V.

⁵³ NAGY Miklós: I. m. XIX.

kezelést leginkább biztosító raktárrendszernek megfelelően nagyság szerint van elhelyezve és folyószámmal ellátva".⁵⁴ Az új raktári rendszer, amely már részben 1910—11-ben is funkcionált, csak a 20-as években vált teljessé és hosszú időre meghatározta a könyvtár raktározási rendjét (a szakonkénti raktározást a könyvtár a régi, 1949 előtti könyvek esetében nem szüntette meg teljesen, részben ma is fenntartja).

Rövidítések:

OK	= Országgyűlési Könyvtár
KB	= Könyvtári Bizottság
jkv	= jegyzőkönyv
I. m.	= idézett mű
Uo.	= ugyanott

JÓNÁS, KÁROLY

**L'évolution de système de catalogue et d'emmagasinage
de la Bibliothèque du Parlement avant 1945**

L'étude examine les conditions de la Bibliothèque du Parlement (d'après son ancien nom: Bibliothèque de la Chambre des députés). Elle passe en revue les catalogues, l'origine et l'évolution du système de classement et les changements du système d'emmagasinage. Ce qui motive particulièrement cette analyse, c'est que les catalogues et le système de classement de la bibliothèque présentent également des caractéristiques traditionnelles et divergentes. Le système de classement qui diffère du système décimal généralement adopté, est unique au pays.

⁵⁴ Uo. XXII.